

Toroczkai Máté püspök családi neve.

Írta: Kelemen Lajos.

Toroczkai Máté püspökünkéről Uzoni Fosztó István egyháztörténete azt írja, hogy neve Toroczkóról van, de nemzetségét nem ismeri.¹ Orbán Balázs forrás megnevezése nélkül azt állítja, hogy Várfalván született.² Azt aztán tudjuk, hogy 1597-ben kolozsvári pap, 1601-ben püspök lett. Egyházunk levéltára néhány értékes emlékét őrzi buzgó főpásztorságának, ismeretes üldöztetése, bujdosása és tudjuk, hogy 1616-ban halt meg.

Szerencsés véletlen megismertetett Toroczkai Máté származásával és teljes nevével.

A Toroczkószentgyörgyi Thorotzkay családnak az Erdélyi Nemzeti Múzeumban letétbe helyezett nem nagy, de becses levéltárában van az erre vonatkozó adat, egy Gyulafehérvárt 1637 augusztus 21-én I. Rákóczy György nevében kelt kereső-levélben, melyet bő lényegkivonatban ismertetünk.

E szerint³ Toroczkószentgyörgyi *Thorotzkay* László, Zsig-

¹ Nomen ab oppido Toroczkó, genus unde traxit? nescio. Uzoni F. *Historia eccl.* II. 961. Ezt fordítja le Aranyosrákosi Székely Sándor is. Az *Unitária vallás tört.* 129. Szamosközi István tört. maradványai III. 97. nevéből ezt mondja: Erat Mathaeus cognomen a patria Torotzko trahens.

² Orbán B. *Székelyföld leírása.* V. 182.

³ Az oklevél szövegének a kérdés lényegét tartalmazó része a következő: *Georgius* Rakoci etc. Fidelibus nostris egregiis et nobilibus vicecomitibus, judicibus, vicejudicibus nobilium comitatus Colosiensis, item Francisco *Stenczel*, Laurentio ac Francisco *Fülsthich* de Colosvar et Martino *Nyilas* de Magiarpata, nobis dilectis, salutem et gratiam nostram. Exponitur nobis in personis generosorum *Ladislai*, *Sigismundi*, *Stephani* et *Joannis Toroczkai de Toroczkó Szent György*, qualiter superioribus temporibus honorabilis quondam *Mathaeus* filius alterius *Mathaei Kovacz*, jobbagionis parentum ipsorum exponentium in oppido ipsorum *Thoroczska* et comitatu Thordensis existentem residentis, ad officium ecclesiasticum ministerium

mond, István és János panaszt tettek az iránt, hogy néhai *Máté* tisztelendőt, az ők atyjuk, Toroczkó városában lakó *Kovács Máté* nevű jobbágyának fiát, egyházi szolgálatba éppen kolozsvári papságra hívták s a jobbágyságtól kiemelve magát, így szabadságban megőrizte. Ennek a fia, *János* utóbb a Mihály-vajda betörése és pusztításai után a tanulással, melylyel ő is egyházi szolgálatban maradhatott volna, felhagyván és megházasodván, Kolozsvárra ment lakni s ott a többi városi polgárok sorába jutott. Így beállott reá nézve az országos törvényeknek a jobbágyok fiairól szóló rendelkezése, de ő *Toroczkai János*nak nevezetve, a panaszosok kárára és hátrányára mégis Kolozsvárt él és lakik. Visszakövetelték tehát jobbágyuknak. Ebben az ügyben rendelt el Rákóczy György eljárás s midőn augusztus 27-én Toroczkai Jánost Kolozsvár városától kikérték, az kiadását a törvényes eljárás lefolytáig egyelőre megtagadta.

Az oklevél adatainak és Toroczkai Máté püspökünk családjáról való eddigi ismereteinknek összevetéséből egészen bizonyos, hogy itt a püspök fiáról van szó s vele kapcsolatosan megtudjuk nagyatyjának, Toroczkai Máté püspök apjának nevét.

Segesvári Bálint említi a krónikájában 1638 júliusában a dési

videlicet ecclesiae *Colosvariensis* vocatus, e jobbagonatu se ipsum in libertatem asservissét. Cuius postea filius *Joannes* post irruptionem etclandestinam invasionem in hoc regnum nostrum Transilvania *Michaelis* quondam vajvodae Transalpinum, bonarum literarum harum studio, quo et ipse in ministerio ecclesiastico permanere potuisset, posthabito matrimonioque contracto in civitate nostra Colosvar, in comitatu Colosiensi existenti residentiam fixisset, seque ipsum numero reliquorum ejusdem civitatis incolarum ascivisset, atque sic in pristinam conditionem jobbagonalem, juxta publicos dominorum regnicolarum articulos super ejusmodi ecclesiasticorum virorum filiis in jobbagonatum reditum conclusos, reincidens, ibidem tamen *Ioannes Thoroczkai* appellatus, ad praesens etiam resideret et commoraretur, damno et praecjudicio ipsorum exponentium manifesto etc. . .

Kívül: *Eötves János* repetitoriája.

Hátán: Anno Domini 1637 die 27 Augusti: Ez urunk őnagysága kegyelmes parancsolattyát az colosvári biráknak és Tanácsnak praesentalván, az dominus exponenseknek nevekkal Sándorházy Mihály és Pesti János uraimék és ő kegyelmek alázatosan vévén s mellette való szavakat is becsülettel megértvén, ilyen választ töttek: Tiszteljük, becsüljük az mi kegyelmes urunk parancsolattyát, de mivel Thoroczkay János az felkért személy magát törvényre tiltya és igazságát praesentalja, melyet suo tempore producálni is kész, azért hütünk kötelessége ellen törvény végeszakattáig ki nem adhattyuk.

p. Notarium mp.

országgyűléssel kapcsolatban, hogy „egy Thoroczkai János⁴ nevű, *Thoroczkai Máthé fiát*, az ki Kolozsvárott az magyar renden püspök volt, megkövezték az Krisztus ellen való káromkodásért.“⁵ Oklevelünk *Toroczkai* Jánosa, kit az oklevél hátlapjának jegyzete mesterségéről⁶ *Eötves* Jánosnak nevez s a szöveg a Kolozsvárra Toroczkóról került *Máté* pap fiának említ, kétségtelenül azonos *Toroczkai Máté* pap és püspök fiával. Viszont ugyancsak az oklevélből az is kitűnik, hogy Toroczkai Máté a régi híres, Toroczkó-szentgyörgyi Thoroczkay család egy *Kovács Máté* nevű toroczkói jobbágyának a fia volt, aki vezetéknevét a vasbányamivelő és a vasat feldolgozó Toroczkón a kor általános szokása szerint valószínűleg ismét mesterségéről kaphatta. Itt is láthatjuk tehát azt a XVI. és XVII. században különösen polgári családoknál gyakori példát, hogy három nemzedék három féle vezetéknevet használt, midőn a nagyapa *Kovács Máté*, fia *Toroczkai Máté* s ennek fia *Toroczkai Ötves János* volt.

A Toroczkai János ellen indított jobbágykereső eljárásról nem tudjuk, hogy mennyire jutott, mert Kolozsvár város törvénykezési jegyzőkönyvei erről az évről hiányoznak, amit nagyon sajnálhatunk mert a jobbágy-per kétségtelenül érdekes adatokat nyújtana Toroczkai Máté családi viszonyaira is.⁷

⁴ Toroczkai János megköveztetése nem Kolozsvárt történt, hanem Dé-sen verette agyon I. Rákóczy György öt czigánynyal. v. ö. Jakab Elek Kolozsvár története II. 648. és Melith Péter levelét Erd. Orszgy. emlékek X. 203 A kolozsvári unitárius egyház számadáskönyvei, melyek a harangozással kapcsolatban az év minden halottját felsorolják, ezért nem tudnak róla.

⁵ Erd. Történeti Adatok IV. 216—17.

⁶ 1637 elején lépett be az ötvösmesterek közé. A vándorévet, legény- és inascsztendőket és a jobbágykereső levél adatait tekintetbe véve, azt kell következtetnünk, hogy vagy már előbb egybűtt is mester volt, vagy pedig csak atyja halála előtt nem sokkal született s ezért érte el csak 1637-ben a mesteri fokozatot a kolozsvári ötvös czéhben.

⁷ A Thoroczkay lelvéltárban erről az ügyről több adat nincsen.

Uzoni Fosztó I. s utána A. Székely Sándor Toroczkai Máténak csak János fiát és Erzsébet leányát ismeri. Valószínűleg az ő leánya vagy legalább rokona volt az a Toroczkai Anna is, kit 1638-ban a szombatosokkal Kolozsvárt megbüntettek. Arról a Thoroczkay Istvánról, aki 1630-ban ügyvéd volt és akit Uzoni Fosztó István s utána A. Székely Sándor is említ, semmi bizonyító adat sem igazolja, hogy Toroczkai Mátéval valami összeköttetése lett volna.

IRODALOM

A lelkipásztori gondozás és a gazdasági szociális kérdés. Irta: Ürmösi József, homoródszentpáli unitárius lelkész. 113. I. Ára 2 kor. Kókai bizománya. 1916.

Tagadhatatlan, hogy a lelkipásztori munkát mindig eszményi célok kell, hogy vezessék és irányítsák. Az evangéliumban megnyilvánuló vallásos és erkölcsi eszmény, vagy más szóval istenországának fáradhatatlan munkálása jelöli meg a teret, melyen a keresztény lelkésznek mozognia kell. Nem volna visszataszítóbb kép, mint az anyagimádásba alásülyedt lelkész, aki magasabb hivatásáról megfeledkezve, a mindennapi kenyérért való küzdelemben és tülekedésben keresné munkája célját s arra sarkalná híveit is. Nem! nekünk az evangéliumi eszmény világától egy percre sem szabad eltávoznunk, mert különben a „külső sötétségben“ maradunk.

De hát vajjon ezen szép, eszményi oélnak a munkálása ki-zárja-e azt, hogy az élet igényeivel is számoljunk, hogy a mindennapi kenyérért is munkálkodjunk, hogy a társadalom jobb, helyesebb, igazságosabb átalakulásáért is küzdjünk? Nem, sőt egyenesen megköveteli. Aki a kereszténység szép elveiből a gyakorlati következményeit is levonja, annak okvetlen rá kell jönnie erre az igazságra. Ilyen értelemben szolgálja a kereszténység ügyét Ürmösi József homoródszentpáli lelkész újabban megjelent művével is. Amint ő mondja: „Isten országát hirdetjük mi is. Hogy az elközelíthessen, itt a földi országban szükséges, hogy munkáljunk annak eljöveteleért! Az istenországa eszméje szerint alakítsuk át az emberi társadalmat, hogy a Krisztus lelke éljen és munkáljok mibennünk a szeretet által. Minden, amit az emberszeretet érdekében teszünk, munkálunk, szószéken és ezen kívül a társadalmi, családi életben és népünk körében, nem ellenkezhetik az evangéliummal és Krisztus elveivel“. (10. l.) Annyi bizonyos, hogy bármilyen eltérések mutatkozzanak a munka eszközeiben, a célhoz vezető utak megválasztásához, de a szerző ezen felfogásában egyesülniök kell a különböző irányú és felfogású keresztényeknek.

Az emberszeretet ezen mély érzésétől áthatva igyekszik a gazdasági szociális kérdést beletagolni először az evangéliumi